

Tulpenkoorts

Dat de tulp symbool staat voor Nederland weet iedereen. Maar weet je ook hoe dat gekomen is? In deze les volgen we de route van de tulp, beginnend in Centraal Azië, via het Ottomaanse rijk naar West-Europa. We komen er ook achter dat de tulp niet alleen van Nederland een symbool is.

Opdracht: Maak een schilderij als ontwerp voor een tulpentegel.

Doelen

- ◆ Met deze opdracht kun je aansluiten bij **kerndoel 51**: voorwerpen die vroeger gebruikt werden en het vergelijken van voorwerpen uit verschillende periodes, **kerndoel 52**: ontstaan van handelskapitalisme, de republiek, grachtengordel, stedelijke cultuur in de gouden eeuw, **kerndoel 50**: mentale map van Europa en de wereld, **kerndoel 35**: commerciële invloeden op de consumptie en **kerndoel 41**: verschillende manieren van voorplanten bij planten.
- ◆ De leerling weet dat kleuren een symbolische betekenis kunnen hebben en dat die betekenis van cultuur tot cultuur verschilt. De leerling kan de symbolische betekenis van kleur gebruiken om dat wat hij met zijn werkstuk wil vertellen te versterken.
- ◆ De leerling kan schilderen met waterverf door te variëren met veel en weinig water, kleurverloop en meerder lagen over elkaar aan te brengen.
- ◆ De leerling kan vormvarianten knippen en de vormen op het papier schuiven om te zoeken naar een passende indeling.

Materiaal

Je hebt nodig voor schilderen met waterverf:

- ruw tekenpapier, A5-A4 formaat
- penselen, nr. 3-6
- waterverf
- potje water
- tissues
- onderlegger

Je hebt nodig voor onderzoek:

- (kopieer)papier of het materiaal van de werkwijze
- schaar
- evt. potlood

Bijzonderheden:

- Bij het tonen van het betekenisfilmpje zit een beschouwingsopdracht die de leerlingen in tweetallen of groepjes uitvoeren. Print daarvoor de bijlage.
- Zorg eventueel voor een vaas met tulpen of potjes met tulpen, liefst verschillende soorten. Heb je die niet, laat de leerlingen dan zelf op internet zoeken naar verschillende afbeeldingen van tulpen.
- Maak de tegel 15x15 cm.
- Presenteer het werk door van alle tegels een wand te maken.

En verder

- <https://www.europeana.eu/nl/stories/how-the-tulip-became-a-symbol-of-turkey-and-the-netherlands>
- <https://hetklokhuis.nl/tv-uitzending/3746/tulpen>

De les in fases

Oriënteren

1. Bespreek het vormdoel.
2. Vraag leerlingen of ze weten wat het is. Leg het zelf uit of toon het filmpje. Is dit vormdoel al eerder aan bod gekomen? Herhaal dan kort de informatie.
3. Toon het beeldmateriaal van de bouwsteen betekenis en bespreek het kort.
4. Bekijk aan het eind van het filmpje de tegels. Deel de vragen uit. De leerlingen beantwoorden de vragen eerst in een groepje. Daarna klassikaal.
 1. Welke overeenkomsten zie je?
 2. Welke verschillen zie je?
 3. Welke tegel heeft het meeste/minste kleurcontrast?
 4. Welke tegel is het meest/minst realistisch?
 5. Welke tegel spreekt jou het meeste aan? Waarom?Mogelijke antwoorden:
 1. Allemaal tegels, allemaal met een tulp, allemaal kleurcontrast.
 2. Verschillen:
 - veel/weinig kleurnuance
 - aantal tulpen: 1/2/3/veel
 - tulpen horizontaal/diagonaal
 - realistisch/vereenvoudigd
 - met/zonder hoekversiering
 - 1/4 tegels
 - druk/rustig
 - wel/niet extra versiering
 3. Meest: Turkse tegel. Minst: jugendstil blauw/groen.
 4. Meest: Delftsblauwe tegel. Minst: 4 tegels.
 5. Elk antwoord is goed, vraag vooral naar de reden(en).
5. Bespreek de opdracht.

Onderzoeken

1. Geef leerlingen de tijd om te onderzoeken wat ze willen maken.
2. Gebruik eventueel de bouwsteen onderzoek. Toon het filmpje, leg zelf uit of herhaal kort de informatie.
3. Ze doen dat door vormen te knippen en daarmee te schuiven.
4. Begeleid de leerlingen individueel door het stellen van reflectievragen. Suggesties:
 - Dat zijn al goede vormen. Kun je de vormen ook op een andere manier neerleggen?
 - Kijk eens naar het inspiratiemateriaal. Waar kun je nog verbeteringen aanbrengen?
5. Houd eventueel aan het eind van het onderzoek een tussentijdse beschouwing; in groepjes of klassikaal. Je kunt hiervoor de nabeschouwingsvragen onderzoek gebruiken.

Uitvoeren

1. Na het schuiven worden de stukjes papier vastgeplakt. Het papieren ontwerp is uitgangspunt voor het definitieve werkstuk. Afhankelijk van de gekozen werkwijze kun je de vormen overtrekken en met teken- of schildertechnieken bewerken. Je kunt het ontwerp ook overbrengen op linoleum. Kies je voor de werkwijze kartondruk, dan kan na het vastplakken direct afdrukken worden gemaakt.
2. Leg de werkwijze schilderen met waterverf uit. Doe de techniek zelf voor, toon het filmpje of herhaal kort de inhoud.
3. Geef leerlingen daarna het materiaal zodat ze kunnen oefenen.
 - Welke kleuren kun je gebruiken om hetgeen je wil vertellen te versterken?
 - Wil je nog een keer het lijstje met kleuren en hun symbolische waarde zien?
 - Ik zie hier veel lichte kleuren. Hoe zou je die kleuren donkerder kunnen maken?
 - Hier zijn de kleuren op papier gemengd. Was dat de bedoeling? Wat kun je doen om dat te voorkomen?

Evalueren

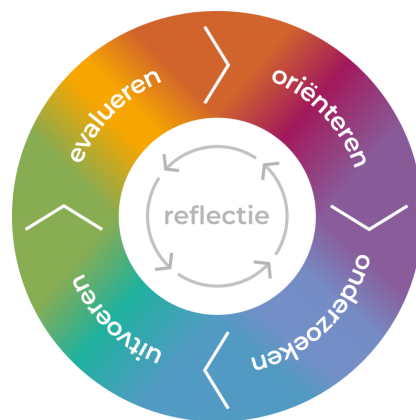
Klik op 'Nabespreken: wat hebben we geleerd?'

Bespreek de vragen op het digibord klassikaal of laat leerlingen de vragen in groepjes of individueel beantwoorden. Mogelijke vragen:

- ◆ Welke tegels zouden in dezelfde soort ruimte kunnen hangen? Leg eens uit.
Welke tegels zijn druk of juist rustig? Hoe komt dat?
Welke tulp vind je heel sierlijk?
Als je bedenkt dat er drie landen zijn die de tulp als symbool hebben (Nederland, Turkije, Afghanistan), bij welk land past dan deze tegel? Herhaal deze vraag.
- ◆ In welk werkstuk is kleur op een symbolische manier gebruikt? Leg eens uit.
Wat voegt het toe aan de zeggingskracht? Vertel eens.
- ◆ In welk schilderij zie je kleurverloop? Hoe heeft de maker dat gedaan?
In welk schilderij zijn veel lagen over elkaar aangebracht? Wat is daarvan het effect?
- ◆ Hoe ben je op het idee gekomen van de vorm voor je werkstuk?
Was dat je eerste idee? Vertel eens.
Welke vormen vond je eerst niet geschikt, maar heb je later toch gebruikt? Hoe kwam dat?

Spelen met lesfases en lesdoelen

- De lesbeschrijving is een richtlijn, geen keurslijf. Voel je vrij de volgorde van de bouwstenen naar eigen inzicht aan te passen.
- Is het doel van een bouwsteen al bekend, dan is een korte mondelinge herhaling voldoende.
- Vind je 2 nieuwe leerdoelen te veel voor je leerlingen? Kies dan het doel uit dat ze het hardst nodig hebben voor de opdracht. Of splits de les op. Les 1: aanleren werkwijze, les 2: betekenis en vormdoel.

Aanpassen werkwijze

Liever een andere werkwijze bij deze les? Je kunt de betekenisbouwsteen combineren met onderstaande werkwijzes. Wissel je een bouwsteen, kijk dan altijd kritisch naar de voorgestelde volgorde in de lesbeschrijving en pas naar eigen inzicht aan.

- kartondruk
- linoleumdruk
- knippen/plakken
- schilderen

Bijlage: Tulpenkoorts

Bekijk de tegels en beantwoord met je groepje de volgende vragen.

1. Welke overeenkomsten zie je?

2. Welke verschillen zie je?

-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-

3. Welke tegel heeft het meeste/minste kleurcontrast?

4. Welke tegel is het meest/minst realistisch?

5. Welke tegel spreekt jou het meeste aan? Waarom?